

Cucule cu pene sure
Mândru cânti vara-n pădure
Cucule cu trei glasuri
Hai și cântă în prilazuri
Că sunt fete cu doruri
Neveste cucu

Că sunt fete cu dor mare
Neveste cu supărare
Sunt fete de dor dorite
Și neveste bănuite

You old, black-feathered

Colecția CORINA ISABELLA CSISZAR Referent C. J. C. P. C. T Maramureș

Obiceiuri nupțiale în Oncești

Căsătoria, simbol al unirii sub semnul iubirii dintre bărbat și femeie, în sens mistic, înseamnă unirea dintre Hristos și Biserica Lui, dintre Dumnezeu și Poporul Lui, dintre suflet și Dumnezeul său. Căsătoria, instituție legată de transmiterea vieții, apare aureolată de un cult care preamărește fecioria și o pretinde. Ea simbolizează originea divină a vieții, pentru care însoțirea bărbatului și femeii nu este decât un canal de trecere. Ea se înscrie în sfera riturilor ce sacralizează viața. Rolul cel mai important în viața economică și socială a familiei gospodărești din Maramureș îi revine bărbatului. Dar, în viața amănunțită și caldă a familiei rolul central îi revine femeii, iar pentru acest rol ea se pregătește din fragedă tinerețe. Fata mare, pe lângă faptul că trebuie să fie harnică și curată, nu uită obiceiurile din bătrâni, pe care le practica în speranța unei căsătorii grabnice și reușite. De aceea, la unele sărbători, casa devine o adevărată scenă pe care se desfășoară o serie de practici magice de aflare a *ursitului*, a *orândeii*. La Sf. Andrei fetele, în încercarea de a-și visa ursitul ajunau întreaga zi, iar spre seară pregăteau o turtă din făină, sare și apă. Turta respectivă era coaptă pe cuptor, iar fata dornică de a-și visa orânda mânca jumătate, iar cealaltă jumătate era așezată sub pernă, alături de un piaptăn și un fir de busuioc. Fata avea obligația de a nu vorbi cu nimeni după ce mânca turta. Noaptea visa că un oarecare fecior vine să-i aducă apă. Se crede că acela va fi viitorul ei soț.

În noaptea de Bobotează fetele fac un *cocuț* din nouă linguri de făină pe care îl frământă în saramură. Fură apoi un *resteu* de la jugul unui vecin, desfăcând cu acesta în două părți, de la apus la răsărit, focul de pe vatra cuptorului. Cocuțul se coace între cele două focuri. Fata care vrea să-și viseze ursitul trebuie să mănânce acest cocuț, fără a mai bea apă până a doua zi. Tot în seara de Bobotează fetele fac luminițe din ceară pe care le așează în bliduțe tot din ceară, punându-le apoi să plutească într-un vas cu apă. Luminițele reprezintă fete și feciori din sat; aprinse, aceste luminițe plutind în vasul cu apă, se ciocnesc unele de altele. Dacă se atinge luminița ce reprezintă fata respectivă, cu o alta ce reprezintă un fecior oarecare, e semn că se mărită cu acel fecior. În cazul în care luminița *nu se adună*, e semn că fata nu se va mărita în acel an. Fetele care vor să-și cunoască ursitul, începând din seara de Crăciun până în ziua de Bobotează iau din fiecare fel de mâncare câte puțin și pun într-o ulcică. În seara de Anul Nou înconjoară dezbrăcate casa de nouă ori; a noua oară uitându-se pe fereastră, îl văd pe cel adorat mâncând din ulcică. Prilejul tinerilor de a se cunoaște era *jocul*, *claca și șezătorile*. Multe idile generatoare de căsnicii temeinice se înfiripă în șezătoare.

Actul antemergător căsătoriei este *peșitul*. Feciorul care vrea să se însoare trimite o rudă apropiată prieten sau cunoscut, la părinții fetei pe

care o îndrăgește, *ca s-o pețească*. Dacă tinerii se iubeau data era aleasă de către aceștia. Uneori se întâmpla însă ca feciorul să vină *pe nepusă masă* la pețit pentru a-și încerca norocul și se putea întâmpla să fie refuzat cu multă diplomatie. Feciorii mai curajoși mergeau singuri la pețit. Aceștia intrau în casă, purtau o discuție cu părinții fetei și după ce primeau curaj scoteau o *lită ră de horincă*, o puneau pe masă și pețeau fata. După pețit urma *mărsul pă vedere*, adică fata însoțită de părinți își vizita socrii. Se stabileau *data logodnei, data nunții și zestrea fetei*. *Logodna sau credința* se făcea sâmbăta la miezul nopții. Viitorii miri însoțiți de părinți *mărg înaintea popii*. Schimbă verighetele între ei și își dau mâna. Urmează la casa logodnicei o petrecere cu ceterași, mâncare și băutură care ține până dimineața. Se ia o farfurie cu grâu în care se ascund verighetele iar mirele care le găsește primul, se crede că va avea

Foto F. Săteanu, Festivalul nunților, 2006

noroc. La logodnă participă părinții, rudeniile și prietenii apropiați ai mirilor. Aceștia contribuie cu băutura, părinții fetei cu mâncarea, iar logodnicul se îngrijește de ceterași.

Din ziua logodnei se striga în biserică trei duminici la rând *herdetiș*. Cine avea ceva împotriva căsătoriei, în acest timp putea să anunțe preotul pentru a se putea dezlega logodna.

Cele mai multe nunți se fac în *cășlegi*, iarna. Demult, nunțile se făceau marțea, joia și duminica. Azi se fac în general sâmbăta. Fiecare sătean ajută după puterile sale; duc făină, zahăr, orez, ouă, băutură, chiar dacă nu participă la nuntă.

La nunțile de oameni înstăriți participă tot satul. Sătenii sunt invitați de către un *chemător* care merge din casă în casă.

O altă problemă era angajarea muzicanților din sat sau din satul vecin. Tariful tradițional se compunea din ceteră și zongoră. Azi se aduce orchestră și se cântă manele și numai dimineața se strâng mesele și își fac loc muzica și dansul tradițional.

În trecut, nunțile se făceau separat la mire și la mireasă, azi se fac în comun la căminul cultural.

Seara, în ajunul nunții, la mire se face *cusutul steagului* iar la mireasă *cusutul cununii*. Cu această ocazie, prietenii mirelui și câteva rudeni

cuckoo
You sing proudly during all
summer
Oh, you old, thrice-voiced
cuckoo
Come and sing to all the
doors
'Cause there are girls who
miss their love
And wives that are all alone
'Cause there are girls who
suffer a lot
And wives that are all upset
The girls are desired as
much
As the wives are mistrusted.

*You old, black-feathered
cuckoo
You sing proudly all the
time
Oh, you old, thrice-voiced
cuckoo
Come and sing a song of
mine
'Cause the girls, they miss
their love
And the wives are all alone
'Cause the girls, they suffer
much
As the wives that miss the
touch
Of their men; and all of them
Are sad and without their
men.*

Fiecare cioară își laudă puilul.

A. 108

Mândruț, creangă de mălin
 Cum am fa să ne-ntâlnim
 Batăr vinerea la trin
 Dorul să ni-l povestim
 Să ne povestim doru
 Care l-am cuprins amu
 Doru și cu dragostea
 De care nu pot scăpa

Oh, my sweetest cherry tree
 My love, how can I meet you
 Maybe on Friday we will see
 Each other, 'cause I miss
 you.
 We will talk of all our pain
 All our pain, we'll talk of it
 All about my pain and love

apropiate se adună la casa lui unde fac o mică petrecere, în timp ce stegarul își petrece steagul din pânzături și panglici colorate. Steagul terminat este săltat în ritmul muzicii:

*La cusutul steagului
 Joacă ruja macului
 Din mijlocul stratului.*

Concomitent cu pregătirea steagului la mireasă se face pregătirea cununii de către *druște* și alte prietene ale miresei. În dimineața nunții rudele apropiate, femei, găteau mireasa. Era pieptănată în chip deosebit, purta cele mai alese haine tradiționale. La gât purta *zgardă scumpă* din bănuți de aur, împrumutată de la o bătrână din sat. Pe cap avea cunună din flori și o pânzărură multicoloră, confecționată la războiul de țesut. Mirele purta costum tradițional iar pe cap avea clop *cu struț de rujmălin*.

Dacă mireasa era din alt sat se duceau după ea cu carele cu cai frumos împodobite. O aduceau chemătorii însoțiți de fete și feciori.

În ziua nunții lumea se aduna la mire și la mireasă. Părinții mirilor așteptau nuntașii în prag și primeau darurile. Demult *pocinocul* consta dint-o traistă plină cu grâu. Cel care oferea darul striga: *Pocinocu-i mic, năroc să aivă mare!* Astăzi se oferă bani, obiceiul de a duce traista cu grâu s-a pierdut.

După sosirea nănașilor la casa miresei, alaiul se pregătea să plece la cununie. Mirele își trimitea *chemătorii* după mireasă.

La *prânzul miresei*, respectiv *prânzul mirelui*, un loc important îl ocupă *cântecele de rămas bun*, adresate de către nuntași mirilor, de miri părinților, fraților, surorilor, vecinilor, cântece care prin sensibilitatea sentimentelor ce le exprimă emoționează profund:

*Să trăiești, mamă și tată,
 Ne despărțim deolaltă;
 Și voi frați și surorele,
 De voi mă despart cu jele.*

Mireasa îi sărută pe cei dragi, iar lumea se îndreaptă în ritmul muzicii spre cununie. În frunte merg flăcăii cuprinși peste umeri, cu *uiegile înstruțate* în mână, jucând în chiote și strigături. După feciori urmează mirele însoțit de nănași, ceterași, stegar, părinți și restul nuntașilor. Stegarul are datoria de a scutura steagul pe tot parcursul drumului. Când nu scutură bine, este ironizat de restul feciorilor:

*Scutură stegar steagu',
 Nu-l ține ca și paru'.
 Scutură stegar frumos,
 Nu-l ține ca și un moș!*

Mireasa este petrecută de două *druște* care o cuprind la brâu cu o pânzătură, urmează nănașii, părinții și restul nuntașilor. Înaintea mirilor

o femeie aruncă *sare*, element cu efect purificator și apotropaic. Până la desfășurarea cununiei tinerii acompaniați de către ceterași *joacă în drum*. În fața bisericii cele două alaiuri se unesc, mirele sărută mireasa și intră cu toții în biserică pentru cununia religioasă.

După cununie alaiul se îndreaptă spre locul unde are loc nunta, separat la fiecare mire, sau împreună la căminul cultural.

Mirii erau așteptați în prag de două femei ce țineau câte doi *țâpoi* în mână, cu numele mirilor înscris pe ei.

Când intră în casă, o femeie cu voce bună aruncă peste capetele lor boabe de grâu strigând:

*Eu țin grâu, nu țin ovăs,
Mirele-i de neam ales,
Eu țin grâu, nu țin săcară,
Mirele-i de ziță mare!*

Intrând în sală, mirii înconjoară de trei ori mesele, realizând astfel cercul magic purificator, pentru a feri de necazuri noua căsnicie.

Toată lumea se așează la masă iar după rugăciunea *Tatăl nostru* se începe servirea mesei. Se aducea *horinca* și se bea direct din sticlă. Pahare primeau doar mirii și nănașii. Un om de încredere numit *cămăruș* păhărnicea, iar *socăcițele* răspundeau de mâncăruri. Meniul era următorul: *laște-n zamă, piroște, pancove și fâncuri simple*. Țâpoii înștruțați cu busuioc serveau drept pâine. Astăzi meniul îl întrece prin varietatea sa pe cel de la oraș.

Urmează dansul. În Oncești *Jocul miresii* nu se făcea decât la mirii foarte nevoiași. Mireasa era jucată pentru a primi bani iar dansului i se atașa și un cântec:

*Pogonici, pogonici,
Cine pune bani aici!*

Când ospățul este în toi, când limbile încep să se dezlege, apare socăcița cu poalele prinse-n brâu, aducând pe o tavă tradițională *găina de nuntă* pregătită pentru miri și nănași. Găina este înștruțată cu verdeață, staniol și ține o țigară aprinsă în clonț. Obiceiul găinii este un ritual menit să asigure fertilitatea tinerei perechi, este vorba de o funcție inițiativă și propițiatorie care derivă dintr-un simbolism erotic ancestral, cu care este impregnat întregul ceremonial nupțial. Între socăciță și nuntași urmează un adevărat dialog cu replici satirice în versuri, numite *strigături la găină*:

Nănașa:

*Găina ți-î cât o cioară
Și ți trebe bani de-o moară;
Găina ți-î cât o sarcă
Și ți trebe bani de-o vacă.*

That won't let me live in peace.

*Oh, my sweetest cherry tree
My love, how can I meet thee
Maybe on Friday we will see
Each other, 'cause I miss thee.
And my pain is, oh, so strong
'Cause you know that I'm in love
Oh, my pain as much too deep
'Cause my love I cannot meet.*

A. 109

Măi, mândruț, bătrânicos
Ce vii sara mânios
Eu mi-s pruncă tinerea
Nu te prea știu deznierea
Tu ești un fecior stătut
Să te fii-nsurat de mult
Să ai fete și feciori
Și tu să șezi pe cuptior.
Oh, my love, you're
somewhat oldish
Why do you come angry in
the evening
I'm but an innocent maiden
I don't quite know how to
caress you very well

You're an old bachelor
 You should have married a
 long time ago
 Should have had sons and
 daughters by now
 But instead, all you do is sit
 by the fire.

Oh, sweet love, you're not so
 young
 Still, you come to me each
 night
 My oh my, but I'm so young
 My caress may not be quite
 What a bachelor like you
 Wants to feel, but that's all
 right
 Since you don't have any
 son
 Or a wife to keep you warm.

Stegarul și mirii pun bucăți de carne de găină și țâpoi într-un cuțit și le oferă oaspeților. Capul și gâtul găinii li se le oferă ceterașilor. În zori de zi mireasa cu nuntașii ei merg după nașii mirelui dacă nunta s-a făcut separat, pentru a-i aduce să-i cinstească la casa ei. Dimineața, pentru nuntașii care au mai rămas, se întind din nou mesele. Un pas important este *Îmbălțuitul miresii*, obicei preluat de pe Valea Vișeuului. Miresei i se ia cununa și i se pune o pânzătură albă pe cap iar mirelui i se ia cușma sau clopul și i se așează un clop vechi, găurit. Din acest moment mirii pot să-și ia rămas bun de la statutul de fată și fecior. Petrecerea de nuntă continuă și a doua zi seara cu *ospățul*. Mesele sunt din nou întinse, ceterașii cântă, lumea e plină de voie bună. Ceremonialul nunții onceștene nu se termină aici, ci are loc un alt ospăț, cu ocazia aducerii rudelor apropiate, a prietenilor intimi și a vecinilor noilor căsătoriți. Se servește băutură, mâncare, petrecerea continuă cu ceteră, jocuri, ca la nuntă.

Colecția Prof. RODICA SIBIAN

Obiceiuri prenuțiale

În societatea tradițională căsătoria reprezintă cel mai complex fenomen folcloric, având interferență cu toate celelalte manifestări folclorice. Căsătoria este momentul crucial în organizarea conceptuală și practică a etapelor duratei telurice a omului, moment culminant al integrării în destinul individual ideal.

Ea reprezintă o schimbare a statutului relațiilor sociale ale individului, trecerea de la un sistem de relații de familie și de grup la alte relații familiale cu implicații în comportamentul protagoniștilor. Scopul ei este de natură biologică și anume perpetuarea. Moartea fără urmași înseamnă o moarte definitivă, de aici spaima tradițională a familiei fără copii. În urările de Crăciun apare frecvent urarea:

„Câte pene pã coco°,
 Atâlu copt'ii frumo°i”

urare menită să asigure perpetuarea neamului.

O altă caracteristică a acestui ceremonial este faptul că implică doi termeni, ambii aparținând lumii albe, indivizi care participă conștient la realizarea lui. Acest rit este preparat cu mult înainte de nunta propriu-zisă; pregătirile sunt de natură magică și urmăresc să realizeze o căsătorie favorabilă. Pentru aceasta, vom descrie câteva practici magice performate la Finteușu Mic în sărbătorile de iarnă și la oezători. În serile de iarnă fetele mergeau la clacă de tors. Acolo făceau „moșuși” din fuior pe care îi numeau cu nume de fete și băieți